

a Basarabiei înrobite, mai și scriind pentru ea: firește, cei mai mulți abonați / cititori erau din perimetrul RSS Moldovenești; urmau nord-bucovenii din jurul Cernăuților lui Eminescu, apoi mâniai din sudul Basarabiei, și acesta cedat Ucrainei; apoi moldovenii din Transnistria, pînă hăt la Bug... Dar nu se oprea aici geografia difuzării gloriosului săptămînal de la Chișinău! Avea mii de abonați și la Moscova, Leningrad (Petersburg), Kiev, în republicile baltice, în Kazahstan, în alte regiuni îndepărtate ale URSS-ului, precum munții Ural, Siberia, Cercul Polar, Kamceatka, insula Sahalin... Cu alte cuvinte – în toate colțurile imperiului sovietic, pe unde fuseseră mînați, de către „artizanii” deportărilor staliniste, de alte vitregii ale sorții, basarabienii și nord-bucovenii sau unde au fost exilați ostașii și ofițerii români căzuți prizonieri la ruși în cel de-al Doilea Război Mondial.

De atunci, firește, multe s-au schimbat, inclusiv tirajele, inclusiv gusturile și atitudinile. Rămînînd mereu fidelă unei apreciable deschideri – în contrast cu adoptarea de către unele publicații de la noi a spiritului de gașcă pseudoelitistă, și totuși minoritară – *Literatura și arta* a putut păstra un segment extrem de important de cititori: „talpa țării”, adică sătenii care, în mulțimea de nevoi ce s-au abătut peste ei, găsesc și cîteva ore pentru lectură; apoi „fruntea țării” – intelectualii (considerații

de unii) „de modă veche”, dar care nu au decît marele avantaj de a nu fi fost nici intoxicați de propaganda rusească, nici vrăjiți de splendorile granturilor globalizante. Reprezentanții acestei categorii de cititori tratează cu indiferență apariția sau dispariția, la Chișinău, a tot felul de publicații „tinerești”, în rusă sau chiar în română, însă pentru ei ar fi o adevărată calamitate, o catastrofă națională, dispariția revistei *Literatura și arta*. Cum trăim într-o epocă tot mai egoistă, din fericire pentru noi, asemenea „calamități spirituale” ar provoca în sufletele multor conaționali din stînga Prutului și lipsa, în chioșcuri, respectiv, în case, a încă vreo cîteva publicații românești din capitala basarabeană: ziarele *Timpul*, *Jurnal de Chișinău*, *Capitala*, revista *Limba Română* sau tăcerea postului de radio *Vocea Basarabiei*... – iertată să-mi fie graba din a cărei cauză cu certitudine îmi scapă și alte nume de ziare, reviste, posturi de radio și TV ce ar trebui amintite, aici. Deie Domnul ca aceste instituții mass-media – în fruntea cărora punem *Literatura și arta*, la aniversarea pe care o marchează acum – să-și bucure cititorii, respectiv, ascultătorii, printr-o prezență continuă, palpitantă, la cota exigențelor vechi și noi, la nivelul aspirațiilor celor care îi așteaptă joia sau în oricare altă zi a săptămîinii.

Octombrie 2009

PROBLEMA MEA

Ion MISCHEVCA,
student la Istorie, an. II, USM

Problema mea este că sunt o problemă. Pentru că respir, pentru că gîndesc, pentru că merg pe stradă purtînd chipiul „Basarabia – pămînt românesc”. Recent, m-am convins că încă cel puțin 20 000 de tineri nu vor să fie considerați probleme. Dar parcă nici otomanii nu și-au dorit problema orientală.

...Mă iertați, am uitat să mă prezint: sunt basarabean, român, moldovean și, de fapt, pe jumătate ucrainean. Celor care recurg la afirmația lui S. Bărnuțiu: „Dușmani ai naționalității române sunt străinii din mijlocul nostru”, le-aș replica în stilul lui T. Maiorescu: „Singura noastră temere nu este că vom deveni vreo dată germani,

lucru imposibil, dar că principiile german ar putea deveni prea român”. Da, sunt naționalist. Cei care nu privesc mai departe de streășina casei și spun: „Ia mai lăsați-mă cu națiunea, ajunge că-mi bat capul de familie” ar trebui să știe că trăim în mileniul III, când națiunile, și nu triburile, determină evoluția omenirii. Totodată, nu suntem niște mașini biologice, iar ideologia *homo sovieticus* ține de domeniul trecutului; ne-maivorbind că cea mai influentă instituție din lume se intitulează „Organizația Națiunilor Unite”, și nu „Organizația Statelor Unite”. Îmi iubesc neamul românesc, limba pe care o vorbesc și trecutul pe care îl cinstesc. Spre deosebire de un ultranaționalist, nu voi distruge niciodată bustul lui A. Pușkin din Chișinău, dar nici nu voi fi acel „patriot” indiferent de tergiversarea amplasării bustului lui L. Rebreanu.

De-a lungul scurtei vieți, am observat cum alții se dădeau mai patrioți decât mine. O doamnă vorbitoare de limba rusă, cu origini din Bielorusia, m-a apostrofat că Moldova este și patria ei. Și-atunci care este patria mea? N-am mai întreat-o la care Moldova se referea: la cea istorică sau la asta istică? Am încercat să o înțeleg, pentru că „e bine să învețe un popor de la altul, însă nu e bine să învețe un popor pe altul” (Gr. Vieru). În rusă, la *patrie* i se zice *rodina*, adică „țara unde te-ai născut”, în timp ce în română *patrie* echivalează cu „țara părinților, adică România Mare” (VI. Beșleagă). Probabil dacă doamna respectivă s-ar fi născut în Zimbabwe aceea ar fi fost patria ei. Nu știu dacă același lucru se poate spune despre un român adevărat. O altă persoană, completând un formular în prezența mea, s-a apucat să scrie la rubrica limba maternă: „rusa” și „româna”. Am rămas nedumerit: dacă nu poți avea două mame, cum poți să ai două limbi maternă?... În condițiile unor „hotare care în loc să ne-nconjoare, ne separă”, ale unei „Români înconjurate de români”, basarabeni au ajuns a fi prinși între ciocan și... seceră

(sau era nicovală). Ba chiar, aud și reproșuri: „Când le-o veni cheful se vor debarasa de comunism.” De aceea întreb: oare vreunui ostatic, atunci când „i-a venit cheful”, a reușit să scape de răpitori? Cert e că dacă România se va feri de noi ca de leproși (C. Tănase), riscăm să rămânem mult timp în „rezervație”. Din păcate, protestele din aprilie au fost ca un dans pe o corabie ce se scufundă. Pe net circula următoarea afirmație: „Revolta tinerilor a fost ca o mișcare browniană, care și-a făcut iluzia că schimbă regimul.” E adevărat că, manifestând în stradă în mod dezorganizat, am sărit în gol fără parașută, dar mai grav este că nu văd de unde ne-ar crește aripi, în timp ce idealul se pierde la orizont... În schimb, susținerea venită din dreapta Prutului, în special de la acei „pașoptiști contemporani”, de la tinerii plecați la studii în România, induce ideea că am depășit faza luptei cu morile de vânt. Motiv pentru care ne încercăm un sentiment de grațitudine. Cu alte cuvinte – vă mulțumim! Neîndoielnic, drumul este lung, dar până și cel mai lung drum începe cu un pas (sperăm, nu cu stângul). După cum spunea Seneca: „Nu pentru că aceste lucruri sunt grele nu îndrăznim, ci pentru că nu îndrăznim ele sunt grele.” Revenind la vechea mea problemă, pentru care unii tot încercă soluții noi, să vă explic de ce insist asupra denumirii „Basarabia”. E mai mult decât „un colț de Românie”, dacă ne gândim că „toate provinciile românești și-au adus contribuția la formarea poporului român” (V. Părvan). Nu neg faptul că, inițial, Basarabia cuprindea doar stepa Bugacului, dar odată cu anexarea din 1812, tot spațiul pruto-nistean a fost „botezat” astfel. Dacă în 1917 deputații alojeni din Sfatul Țării optau pentru Republica Basarabia, iar majoritarii insistau asupra „Republicii Democratice Moldovenești”, atunci astăzi lucrurile stau altfel. Odată cu sensul, dacă nu peiorativ, atunci eufemistic al cuvântului „moldovean”, e necesară revenirea la termenii utilizați de către N. Iorga și

M. Eminescu. Nemaivorbind de confuzia ce se produce atunci când unii basarabeni se cred mai moldoveni decât cei din dreapta Prutului. De altfel, noțiunea de „Moldova”, fiind mult mai veche celei de „România” (propusă pentru prima dată de către istoricul sas Martin Felmer abia în sec. XVIII), este mai îndrăgită în Basarabia. Asta cu toate că prima are doar semnificația istorico-geografică, pe când a doua – pe cea națională, căci toți moldovenii sunt români (fie că-și dau seama de asta, fie încă nu), dar nu toți românii sunt moldoveni!

S-a spus că suntem „o insulă latină într-un ocean slav” (sau „o enigmă și un miracol istoric” – Gh. I. Brătianu). În acest caz, basarabeni au fost și sunt expuși marelor. Dar cât poate să ne tot ia pe sus fluxul acelei Mări Roșii, care se zice că a secat? Până una-alta, locuitorii acestei fâșii de pământ (indiferent de etnie), încearcă să ducă nu un mod de trai, ci unul de supraviețuire (mulți nu-și pot asigura măcar coșul minim de consum). Și cum n-ai dreg-e-o, suntem cu toții complexați, simțindu-ne periferici: românii se uită la București, rușii – la Moscova. Dar nu toți rușii sunt rușii. Bineînțeles, unii dintre aceștia se întreabă cine are nevoie de ei, acolo, în România? **Și grav e că nu se explică la nivel înalt că România nu e doar acolo, ci și aici.** România e oriunde sunt români, și nu de azi, și nu de ieri. Dacă în sec. XIX, sub discursul naționalist se putea citi voința de integrare europeană, atunci în sec. XXI, opțiunea de aderare la UE ascunde dezideratul național. Cu alte cuvinte: de ce, într-o Europă unită, românii trebuie să fie separați?... Bineînțeles, astăzi „nu toți românii vorbesc la fel, chiar dacă toți vorbesc românește” (L. Boia), dar prin asta nu descoperim America și nici nu impresionăm Europa. Nu suntem singulari, cu toate că suntem singurii care au rămas în urmă (nemții au depășit această chestiune, austriecii optând, în cunoștință de cauză, pentru independență). Acuzațiile gen: „agresivitatea”, „imixtiunea”, ba chiar

„imperialismul” României (care, apropo, niciodată nu a avut o asemenea organizație statală – de imperiu, ceea ce nu poate fi spus și despre Rusia) dovedesc fără echivoc faptul că cineva are probleme la „mansardă”. Altfel cum se explică întregul tam-tam creat și cu ocazia împlinirii a 650 de ani de la... moartea căței lui Dragoș?! Orice om normal înțelege că se apelează la o diversitate, ce vrea să compenseze existența mediocră, plină de lipsuri a majorității populației. Acum e la modă retorica europeană. Mai mult decât atât, „stataliștii” moldoveni se bat cu pumnul în piept că R. Moldova trebuie să se considere un stat național. Asta cu toate că „în timp ce națiunea are cultură, valori și simboluri comune, statul național are obiectivul de a crea o cultură, simboluri și valori comune”, iar „membrii națiunii pot privi în urmă asupra trecutului lor istoric, dar dacă membrii unui stat național ar face asta, s-ar trezi în fața unei pagini albe – pentru că acel stat național pur și simplu nu exista în trecut” (Guibernau Montserrat, *Nationalisms: the nation-state and nationalism in the twentieth century*, Cambridge, 1996). Colac peste pupăză, în Europa Occidentală statele au devenit post-naționale, în timp ce la Chișinău se experimentează pre-naționalismul, acel moldovenism primitiv. La urma urmei, putem tolera și o asemenea idee, dacă n-am ști substraturile ei. Cert este că nu poți clădi la intersecția a două „plăci geopolitice” un stat-național și din motivul că există diferențe în perceperea calității de cetățean (cel mai important element al acestuia): dacă vest-europenii au acceptat cetățenia europeană, de vreme ce au putut-o păstra pe cea națională, moldovenii ar fi dispuși în orice moment să renunțe la cetățenia lor de dragul uneia europene (drept argument servește numărul mare al celor care solicită cetățenia română, în primul rând, din considerente social-economice și apoi patriotice). Ei, și cum poți să intri în Europa, ocolind România? Nu în zadar această re-

naștere națională are o conotație liberală, pentru că UE înseamnă (și) libera circulație a oamenilor, a capitalului și a mărfurilor. Iar în ceea ce privește aberanta blocare a frontierei de pe Prut, există un dicton (tot) liberal: „Unde granițele nu sunt traversate de mărfuri, trec soldații.” Mihai Eminescu zicea: „Săracă țară bogată” și dezbinată,

aș adăuga. Cu toate că mulți nu-și doresc unirea, având frica provincialului, a marginalizatului: „Mai bine frunțaș la sat, decât codaș la oraș”, se pare că în sfârșit a apărut o nouă generație de „golani”. Și dacă nu se ajunge la vlădică, măcar să se ajungă la opincă: suntem români și punctum!

ИСТОРИЧЕСКОЕ ГОЛОСОВАНИЕ В СФАТУЛ ЦЭРИЙ: СУДЬБА ОДНОГО ИЗ ВОЗДЕРЖАВШИХСЯ

*Дину УРСУ,
профессор Одесского университета*

С большим опозданием и совершенно случайно попал мне в руки журнал «БиблиоПолис», издаваемый в Кишиневе Муниципальной библиотекой им. Б.П. Хашдеу (№ 1 за 2008 год). Журнал долго лежал нераскрытым, так как прежде я не интересовался библиотековедением и издательским делом. Вообще я книги люблю и собираю, библиотеки посещаю регулярно вот уже 60 лет, но внимание мое было чисто потребительским, только как читателя или, говоря языком пользователей Интернета, как «юзера». Единственный раз я прикоснулся к библиотечной жизни изнутри, когда писал очерк «В библиотеках России, Украины, Франции и других стран», опубликованный в качестве послесловия к переводу книги Элизабет Кинг «How to use a library» (Челябинск: Урал, 1997). Так что к скромному по виду кишиневскому журналу я долго не притрагивался, пока, будучи на даче, не перечитал все взятые с собой книги и журналы.

Открыв «БиблиоПолис» и прочитав сначала оглавление, а затем редакционную статью о цивилизации знаний, я его уже из рук не выпускал. Пробежал все статьи и заметки подряд, вернулся назад и некоторые из них проштудиро-

вал повторно. Они этого заслуживали: передо мною лежала маленькая энциклопедия по библиографии, библиотековедению и книжному делу. Ее богатое и разнообразное по тематике содержание было рассчитано не только на профессионалов, но и на широкий круг читателей. Симпатичная черта этого журнала – привлечение молодых авторов – студентов и аспирантов.

Мое особое внимание привлекли статьи, очерки, заметки Влада Похилэ – глубокие и свежие по разработке, разнообразные по жанру, но одинаково блистательные по стилю. Мастерское владение румынским языком просто восхищает читателя. Я не буду перечислять эти маленькие, а иногда и довольно пространственные, литературные шедевры, чтобы далеко не уклоняться от избранной темы. Скажу только, что был просто очарован портретной зарисовкой одного из сотрудников Муниципальной библиотеки по имени Валентина Турвиненко. Даже не имея нужды заходить в этот зал из-за незнания немецкого языка, хочется сюда заглянуть только ради удовольствия познакомиться с таким прекрасным человеком и высококлассным специалистом.